

que adicáronse á outa e honrosa misión da redenzón dos eidos nativos— acadará pra sí a meirande estimaña e achará, na alma do povo galego, o mais fondo e afervoado sentimento de gratitud; porque, Castelao —que é de quén nos ocupamos— na constelación formada polos guicíos do noso povo, é a estrela de mais manitude, a de brillo mais resplandente no ceio da patria, que, a xeito de inmorredoira labarada, alumeará, coa sua vida exemplar, as concencias da grei de Breogán, no percorrer da rota en demanda das grandes realizacións que as épocas vindoiras lle reservan.

Castelao é un díses homes que soio ocasionalmente xurdien no concerto dos povos. As veces parece que a sabia natureza propuxérase criar homes que son, podemos decir, obras de arte, xa que, ó doutalos dunha alma supersensiblemente convirténdose en abandeirados das mais caras aspiracións dos povos, en fideles interpretes do seu sentir; tal era, pra Galiza, o guieiro desaparecido, arquetipo da galeguidade, verdadeiro esprito da nosa raza.

Castelao era un predestinado. Non abundaba que os males da terra galega fosen cantados nos versos inmorrentes da gran Rosalía; nin que Curros, Pondal, Brañas e muitos outros alumearon con seu saber a noite en que vive a terra escravizada; percisábase que as angustias e doores, esperanzas e aspiracións das nosas xentes, que él coñecía cal ninguén, (porque tamén cal ningún interesoouse por elas) trasponden os límetes da patria, tiveran repercusión, non soio nazonal, senón tamén universal, porque, sin dúvida, ningún galego acadou pra nosa terra tal valimento de universalidades coma o noso arquétipo, coas obras que nos deixou o herdo. Se o arte é manifestación do sentir das almas seleitas, que sirve pra refexar as aspiracións dos homes en col da perfección, que é a beleza suprema, o arte de Castelao é dobrente fermoso, cuase que subrime, porque é a beleza posta ao servizo da redenzón dun povo, dun gran ideal de rexeneración, libertade e xustiza; porque os sentimientos de xustiza son as más belidas manifestacións do espírito humán, o meirande espoñente da sua superioridade e, niste orde, Castelao é unico incomparábel, mirade, senón, os seus veilos e os seus nenos. ¿Non dan a sensación de que nissas liñas sínxelas e incomparables rebulira, latexando, unha alma con todo o seu contido de sentimentos, ideias e emocions? Non podía ser doutro xeito; era tan grande a densidade espiritual do noso guieiro e tan fonda a sua aspiración de xustiza, que cada un dos seus dibuxos é un verdadeiro alegato contra as fortes da incomprensión e da tiranía.

Pero, non abunda que lembremos acotío a esgrevia personalidade do noso máximo guieiro e lembremos as grandes virtudes que adovianban a sua persona; é mester que as leicións que pra nós sinifican as obras que son fruto do seu inxenio, e o exemplo da sua vida de apóstolo cívico do sacro ideial da redenzón do chan náujo, sirvan pra sinalarnos o cumprimento de unha obriga.

O mellor homaxe que á sua lembranza podemos trebutarille é seguir loitando con desintrés e patriotismo, pra que teñan fin cumplido os anceios do noso ilustre compatrio, inspirándonos nas suas ensinanzas, que, pra nós, non deben ter outra interpretación que a de consideralas o seu testamento político. Si así o facemos, o día, non lonxano, en que a liberación da patria sexa unha realidade, entón dendeas da eternidade, a alma inmorrente do noso mestre sentirá a lediza de ver como as suas labouras non se perderon no esquecemento, senón que, pola contra, fican imborrábeis no recordo do povo, pra erguelas na total consagración.

NA MORTE DO MESTRE

Por AVELINO DIAZ

*¡Ouh mestre ben amado,
ti non te fuche, non estás ausente,
que, por nós ben lembrado,
decote estás presente
no noso corazón i-a nosa mente!*

*Un dia —¡mouro dia!
ganosa de crebar o teu alento
chegou a morte impía
i-ó cumprir seu intento
afundiu nosas almas no tormento.*

*¡Ai soma benfeitora
de piñeiro, carballo e castiñeiro,
pra ti morar agora
ten d-haber un luceiro,
de todos cantos brilan o pirmeiro!*

*O verbo teu, aceso,
o verbo teu, aceso, frolicia
polo ideial poseso
i-a frol da fidalguía
en tuas verbas o feitos recendia.*

*Sol craro que brillabas
n-estas horas inhóspitas i-escuras
i-os froitos requentabas
das colleitas futuras,
inxando venturanzas e jarturas.*

*Garda nosa seitura
espirto do amor, e noso gando,
ti qu-houbeches premura
pra ires sementando
os froitos que xa temos xermolando.*

*No mañán segaremos
a colleita que tesnos prometida
i-a ti ch-ofrendaremos,
coa alma conmovida
o mellor da semente recollida.*

*¡Ai Deus, ¿por qu-o levache?
¿Por qué do noso ben fuch-envexoso?
¡Tan orfes nos deixache
sen o guieiro noso
que con dor nos feriches abondoso!*

*¿Por qué, Deus de bondade,
ó tronzar a sua vida xenerosa
non tiveches piedade
da froi arrecendosa
que naceu i-arumou na terra nosa?*

*¡Ventiño gasaleiro
das próvidas seituras namorado
er-o noso guieiro,
o noso mestre amado
de Galiza, e do mundo, admirado!*

*Luar de noite crara,
estrela brilladora no abrete;*

*sobr-a nosa seara
aurora relucente
i-orvallo secundoso pr-a semente.*

*O ar, emociado;
ó pasar a sua veira, lle cantaba
i-ó pobo, seu amado,
o nome d-él louaba
e respeito i-amor lle trebutaba.*

*Bágoas dos nosos ollos
que, doídas, queimantes e saindo
do corazón, resollos
d-él son, e van pedindo
acougo pr-este noso dor infindo.*

*Vos crama un pobo enteiro
espirtos do além: emparellade
o seu astral roteiro
i-honor lle trebutade
porque tanto meréz sua dinidade.*

*¡Ai dona benquerida
do noso grande mestre, compañeiro
da sua froitosa vida;
acouga, nón tristeira,
que xa él acadou a groria enteira!*

*Non viva congoxosa
a que soupo ser dina de gabanza,
a que foi animosa
i-en fidel semellanxa
da galega muller, foi a sembranza.*

*¡Ouh Galiza louada,
nai amante dos “bos e xenerosos”,
ouh patria ben amada;
pra gardar os seus osos
despón un dos recantos mais fermosos!*

*Despón, pra sua coroa,
os melhores ramallos de loureiros,
dille fermosa loa,
que, dos teus pregoeiros,
Castelao foi pirmeiro dos pirmeiros.*

*¡Teña nas terras nosas
o derradeiro acougo sosegado,
de frores recendosas
seu lóvio rodeado
i-ó seu nome decote venerado!*

*¡E teña nos outeiros,
pol-as valgas, i-en vilas e cibdades,
moimentos a milleiros
i-en todal-as edades
as loubas que merescen as deidades!*